

Kultura rycerska w czasach średniowiecza

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja TED](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Franco Cardini, *Wojownik i rycerz*, [w:] *Człowiek średniowiecza*, red. J. Le Goff, tłum. M. Radożycka-Paoletti, Warszawa 2000, s. 124–131.
- Źródło: Franco Cardini, *Wojownik i rycerz*, [w:] *Człowiek średniowiecza*, red. J. Le Goff, tłum. M. Radożycka-Paoletti, Warszawa 2000, s. 107–108.
- Źródło: Aron Guriewicz, *Jednostka w dziejach Europy (Średniowiecze)*, tłum. Z. Dobrzyński, Gdańsk-Warszawa 2002, s. 183.
- Źródło: Aron Guriewicz, *Jednostka w dziejach Europy (Średniowiecze)*, tłum. Z. Dobrzyński, Gdańsk-Warszawa 2002, s. 184.
- Źródło: Aron Guriewicz, *Jednostka w dziejach Europy (Średniowiecze)*, tłum. Z. Dobrzyński, Gdańsk-Warszawa 2002, s. 185.
- Źródło: Aron Guriewicz, *Jednostka w dziejach Europy (Średniowiecze)*, tłum. Z. Dobrzyński, Gdańsk-Warszawa 2002, s. 181–183.
- Źródło: Maria Ossowska, *Ethos rycerski i jego odmiany*, Warszawa 1986, s. 77.
- Źródło: Johan Huizinga, *Jesień średniowiecza*, oprac. wstęp: Henryk Barycz, postłowie: Stanisław Herbst, tłum. Tadeusz Brzostowski, Warszawa 1992, s. 127.
- Źródło: Johann Huizinga, *Jesień średniowiecza*, oprac. wstęp: Henryk Barycz, postłowie: Stanisław Herbst, tłum. Tadeusz Brzostowski, Warszawa 1992, s. 128.

- Źródło: Henryk Sienkiewicz, *Krzyżacy*, Bielsko-Biała [b.r.], s. 225–230.

Kultura rycerska w czasach średniowiecza

Ilustracja z książki *Military and religious life in the Middle Ages and at the period of the Renaissance* (1870)

Źródło: domena publiczna.

Średniowiecze wywołuje różne skojarzenia, najczęściej przywoływanymi symbolami tej epoki są krzyż i miecz. Niekiedy wyobrażenie o tym okresie ogranicza się do wizji szlachetnego wojownika zmierzającego na rumaku w stronę zamczyska strzeżonego przez smoka, żeby uwolnić piękną księżniczkę. Ile jest prawdy w tym baśniowym obrazku?

Twoje cele

- Na podstawie tekstu Franco Cardiniego *Wojownik i rycerz* ustalisz genezę i określisz cechy średniowiecznych turniejów rycerskich.
- Dowiesz się, w jakim stopniu ideały wchodzące w skład etosu rycerskiego były w rzeczywistości realizowane.
- Wyjaśnisz, na czym polegała rytualizacja sfer życia stanu rycerskiego.
- Opisziesz ceremoniał pasowania na rycerza.
- Scharakteryzujesz stosunek Kościoła do turniejów rycerskich.

Przeczytaj

Geneza rycerstwa

Rycerstwo jako jeden ze stanów społecznych pojawiło w połowie średniowiecza, to jest około X wieku. Na zachodzie Europy następowały wówczas przemiany polityczne, których źródłem był postępujący kryzys władzy cesarskiej, królewskiej czy książęcej. W celu jej utrzymania i w wyniku tworzenia się **feudalizmu** powstała grupa społeczna złożona z uzbrojonych jeźdźców, czyli właśnie „rycerzy” (niem. *Ritter* – jeździec). Składała się ona z wolnych ludzi, którzy dzięki statusowi materialnemu mogli wyposażyć się w broń oraz konia i w ten sposób służyć seniorowi w zamian za uzyskane przywileje. Tym, co ich łączyło, było posiadanie broni oraz umiejętność walki. Z czasem ta grupa wytworzyła charakterystyczny dla niej **etos**.

Źródło: Master of the Codex Manesse, domena publiczna.

((Aron Guriewicz

Jednostka w dziejach Europy (Średniowiecze)

Wiek XII, stulecie, w którym rycerstwo wyodrębniło się w osobny stan, pełniący specyficzne funkcje społeczne, był zarazem okresem, kiedy przedstawiciele tego stanu zaczęli uświadamiać sobie, że są jednostkami. Następuje rozwój kultury rycerskiej, powstają epepeje opiewające rycerskie cnoty [...]. Etyka rycerska tworzy nowe wartości: dworskość i dworną miłość, która indywidualną namiętność wynosi na nieznane dotąd szczyty, rycerski honor i szlachetność, rozumiane nie jako status należny z tytułu urodzenia, lecz jako zbiór moralnych cech jednostki.

Źródło: Aron Guriewicz, *Jednostka w dziejach Europy (Średniowiecze)*, tłum. Z. Dobrzyński, Gdańsk-Warszawa 2002, s. 185.

Etos rycerski a rzeczywistość

Mediewiści wskazują jednak, że w znacznym stopniu ideały wchodzące w skład etosu rycerskiego nie były w rzeczywistości realizowane.

((Aron Guriewicz

Jednostka w dziejach Europy (Średniowiecze)

Proces przemiany wczesnośredniowiecznego wojownika w rycerza późniejszego średniowiecza był procesem jego poetyzacji, heroizacji, a nawet mitologizacji. *Chansons de geste*, genealogie arystokratycznych rodów, „zwierciadła władców”, rycerska epopeja [...] — każda z tych form literackich tworzyła swój własny ideał rycerza. Ideał ten [...] zawierał się w logice zachowań społecznych rycerza i nie mógł nie wpływać na jego postępowanie. Jednak między rzeczywistym postępowaniem a jego poetyckim kształtem istniała ogromna przepaść. Przygody, wędrówki, bohaterskie czyny rycerzy, ich bezinteresowne dążenie do poświęcenia, obrona słabych, wzniosła miłość do nieskazitelnej, pięknej damy, [...] kodeks honorowy – były wymysłem literackim w równym stopniu co upodobanie ziemskiego rycerstwa do zastępów niebieskich. Gwałt, grabież, niepohamowana żądza zdobyczy, mściwość, rozwiązłość, współlistnienie, połączenie miłości idealnej i uduchowionej z prymitywnym zaspokojeniem popędów, stanowa wyniosłość, wiarołomstwo w stosunku do stojących na niższych szczeblach drabiny społecznej, pogarda dla ludzi pochodzenia nieszlacheckiego — oto bezwzględna rzeczywistość feudalnego społeczeństwa. [...] Ignorowanie rozbieżności między życiem rycerza a obrazem tego życia w literaturze stało się powodem obłędu *Don Kichota*. Niedostrzeganie tego problemu przez historyków prowadzi do nieuzasadnionej idealizacji rycerstwa. Błędem byłoby także upatrywanie w zabytkach literatury rycerskiej wyłącznie fikcji literackiej, chociaż stykamy się z nią tu często; można nawet wyrazić przypuszczenie, iż w życiu rycerskiej wspólnoty fikcja spełniała określoną funkcję społeczną.

Źródło: Aron Guriewicz, *Jednostka w dziejach Europy (Średniowiecze)*, tłum. Z. Dobrzyński, Gdańsk-Warszawa 2002, s. 181–183.

Kultura rycerska

Mimo zastrzeżeń wysuwanych przez badaczy, należy brać pod uwagę fakt, że w świadomości ludzi żyjących w średniowieczu (i później) istniał cały szereg ideałów łączonych ze stanem rycerskim. Sprawiały one, że – przynajmniej w teorii – rycerze w całej Europie postępowali według wspólnego etosu, mieli poczucie klasowej solidarności i braterstwa, a tym samym, tworzyli osobną grupę społeczną, swoisty zakon.

((Aron Guriewicz

Jednostka w dziejach Europy (Średniowiecze)

Wszystkie sfery ich życia społecznego są ściśle regulowane i poddane skrajnej rytualizacji. Obrzędy pasowania na rycerza i sposoby prowadzenia wojny czy udziału w turnieju, formy poezji lirycznej, modne stroje, sposób wyrażania się i zachowania – wszystko to podporządkowane jest regułom, wszystko ma swoje znaczenie, jest bezwzględnie obowiązujące. Rycerz odczuwa siebie jako pełnowartościową istotę tylko między ludźmi, w społeczeństwie, przede wszystkim w środowisku podobnych sobie, ponieważ – aby potwierdzić samego siebie – musi on wypełniać swoją społeczną rolę. Dla rycerza być sobą oznaczało odgrywać swoją rolę przedstawiciela szlacheckiego ordo (stanu). Pełniona przez niego funkcja społeczna była »uteatralizowana«. Spektaklem był przede wszystkim turniej rycerski. Rycerz bardzo troszczył się o to, jak ocenia go otoczenie, współbracia z korporacji, piękne damy. Trudno powiedzieć, w jakim stopniu była mu właściwa skłonność do autorefleksji, ale z pewnością można twierdzić, że rycerz jest nastawiony na widza.

Źródło: Aron Guriewicz, *Jednostka w dziejach Europy (Średniowiecze)*, tłum. Z. Dobrzyński, Gdańsk-Warszawa 2002, s. 184.

Rycerz – postać pełna kontrastów

Kulturowe wyobrażenia na temat rycerzy tworzą pewien schemat, zgodnie z którym członkowie tego stanu to honorowi, odważni i postępujący zgodnie z [etykietą](#) wojownicy. Rzeczywistość była bardziej skomplikowana:

Aron Guriewicz

“ ***Jednostka w dziejach Europy (Średniowiecze)***

Jedną z charakterystycznych cech rycerza jest nadzwyczajna emocjonalność, skłonność do nagłego przechodzenia od gniewu i wściekłości do łagodności i wesołości, inklinacja do obfitego wylewania łez lub wpadania w rozpacz; okrucieństwo i pobożność harmonijnie współistnieją w jego duszy. Rycerz [...] to człowiek złożony z kontrastów, o nie zrównoważonej psychice. Tego rodzaju emocjonalne, »nadużycia« opisywane w literaturze średniowiecznej służyły artystycznej charakterystyce jednostki i jej wewnętrznego świata. Potwierdzenie takich właśnie cech rycerza znajdujemy również w innych rodzajach źródeł. Mamy do czynienia z prawdziwym psychologicznym fenomenem, ściślej, społeczno-psychologicznym, ponieważ pewne formy wyrażania emocji były częścią składową społecznej etykiety i rytuału, musiały być demonstrowane. Cechy te odróżniają rycerza od dworzanina późniejszych epok, człowieka, który nauczył się, ze względu na swoją pozycję na pańskim dworze, panować nad sobą i nie ujawniać swych uczuć.

Źródło: Aron Guriewicz, *Jednostka w dziejach Europy (Średniowiecze)*, tłum. Z. Dobrzyński, Gdańsk-Warszawa 2002, s. 183.

Także postrzeganie rycerzy jako wojowników wykazujących się brawurą, jest dużym uproszczeniem:

“ **Franco Cardini**

Wojownik i rycerz

Pieśń o Rolandzie stanowi pierwszy ważny wzór kodyfikacji [...] »rycerskiego systemu etycznego«. Polaryzuje się on wokół dwóch biegunów, prouesse, »męstwo« i sa-gesse, »mądrość«, czyli jest to ten szczególny rodzaj wyostrzonej nabytym doświadczeniem przenikliwości, która zwykła się przejawiać w przezornej rozwadze. Obie te wartości wzajemnie się uzupełniają, a ich harmonijne współistnienie prowadzi do mesure, do wysoko cenionego umiarkowania. Człowiek odważny, nie będąc roztropnym, jest

szaleńcem; mądry zaś, któremu brak odwagi, staje się podły. W rzeczywistości jednak rzadko kiedy rycerz szczycił się obiema tymi podstawowymi cnotami w harmonijnym związku: ten ostatni rodził się raczej z braterstwa broni rycerzy, których charaktery wzajemnie się uzupełniały; ze swoistego koleżeństwa, gdzie ten, kto był przede wszystkim odważny, miał przeciwwagę w tym, kto był przede wszystkim roztropny.

Źródło: Franco Cardini, *Wojownik i rycerz*, [w:] *Człowiek średniowiecza*, red. J. Le Goff, tłum. M. Radożycka-Paoletti, Warszawa 2000, s. 107–108.

Słownik

etos

(gr. *ethos* – charakter, obyczaj) – zbiór norm moralnych oraz obyczajowych charakterystyczny dla określonej zbiorowości i przekazywany na zasadzie naśladowania

feudalizm

(z łac. *feodum* lub *feudum* – lenno, dobro nadawane przez seniora) – ustrój społeczno-polityczny w średniowiecznej Europie, w którym podstawą była wzajemna zależność między seniorem a wasalem (lennikiem) oraz podział społeczeństwa na trzy stany: duchowieństwo, rycerstwo i chłopstwo

Prezentacja TED

Polecenie 1

Opisz ceremoniał pasowania na średniowiecznego rycerza.

Polecenie 2

Uzasadnij, że ceremonia pasowania na rycerza miała zarówno charakter świecki, jak i religijny.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Dkl0I0Dng>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału pod tytułem Pasowanie rycerskie.

Sprawdź się

((Franco Cardini

Wojownik i rycerz

Przygodę przeżywano jednakże również w codziennym życiu, bez odwoływania się do wojen i krucjat. Stanowiły ją polowania [...].

Przede wszystkim jednak turniej, który z jednej strony był charakterystycznym sportem wyczynowym, a z drugiej – przygotowywał do nabrania wprawy wojennej; a w pierwszym rzędzie stanowił jednak pełną znaczenia teatralizację funkcji społecznych i reprezentacyjnych arystokracji.

Trudno dziś powiedzieć, kiedy narodziła się praktyka starć dwóch grup rycerzy w zamkniętym polu, [...] których zasadniczym celem było zrzucenie przeciwnika z siodła [...]. Z czysto typologicznego punktu widzenia można dość łatwo przypuszczać, że turnieje narodziły się już wcześniej jako forma ćwiczeń wojennych, fakt zaś, że rozgrywały się w zamkniętym polu [...] upodabniał je do «sądu Bożego», do pojedynku sądowego. Z drugiej strony faktem jest jednak, że moda na turniej, nieznana aż do końca XI, a nawet do początku XII stulecia, zdaje się dopiero **wówczas** raptownie wybuchać. [...]

Poczynając od tej opoki, zaczyna się gwałtownie rozpowszechniać symbolika **heraldyczna**, co niewątpliwie spowodowane było potrzebą łatwiejszego rozróżnienia poszczególnych bohaterów starcia. I to śmierć w turnieju, a nie w bitwie, dziesiątkowała całe pokolenia rycerzy – co przyczyniało się do zapobiegania rozdrobnieniu dziedzictw, a więc do utrzymania nienaruszonych dóbr rodowych i znaczenia rodów. Rycerze w starciu wojennym nie usiłowali bowiem zabić, lecz wziąć w niewolę przeciwnika, aby uzyskać potem za niego okup. Podczas gdy śmiertelne wypadki w czasie turnieju czy **karuzeli** musiały być bardzo rozpowszechnione, jak i przypadki ciężkiego kalectwa spowodowane fatalnym upadkiem z puszczonego galopem konia, gdy rycerz padał pod ciężarem żelaznej zbroi.

[...]

Długo toczyły się dyskusje historyków na temat tych »wojennych zabaw«: czy rzeczywiście służyły przygotowaniu militarnemu? Nie należy nie doceniać tej sprawy, jako że stanowi część innego szerszego problemu, a mianowicie, czy wojsko X-XIII wieku, w którym jazda rycerska stanowiła wybraną grupę, a nawet właściwie trzon wojska, jako że wszyscy inni (piesi, saperzy, przydzieleni do obsługi machin oblężniczych i pierwszych dział) byli raczej kategorią służebną, znało wartość taktyki i strategii? [...] Jest bowiem faktem, wbrew rozpowszechnionemu później romantycznemu wyobrażeniu, że turniej nie zawsze odbywał się przy udziale tylko samych rycerzy; wręcz przeciwnie, zazwyczaj mieli oni, niekiedy nawet licznych, pomocników pieszych. Co zaś się tyczy »zamkniętego pola«, to niekiedy obejmowało ono obszerne terytorium z łąkami, lasami, polami i dotykało nawet czasem pewnych zamieszkanymi osad. Jednym słowem, nie stanowiło wąskiego, dobrze wytyczonego placu, lecz prawdziwe pole bitwy. [...]

Kościół jednak przez długi czas był surowy w stosunku do turniejów. [Innocenty II](#) potępił w roku 1130 »nienawistne jarmarki i targowiska zwane wulgarnie turniejami, na których mają zwyczaj zbierać się rycerze, by dawać pokaz siły i odwagi«, więc w czasie, gdy moda na turniej objęła już cały Zachód [...]. Kaznodzieje i autorzy traktatów teologiczno-moralnych i żywotów świętych na wyścigi mnożyli wystąpienia przeciwko rozrywkom wojennym, a także rozpuszczali straszliwe pogłoski. Pisano na przykład, że w miejscu, w którym odbył się szczególnie krwawy turniej, widziano później diabły, ścierające się w powietrzu w swym własnym turnieju [...]. [Jakub z Vitry](#) w XIII wieku wykazywał po kolei, jak w turnieju popełnia się wszystkie siedem grzechów głównych: pychę, gdyż tego rodzaju rywalizacja bierze się z niezmierzonego pragnienia sławy i wyróżnień; gniew, gdyż starcie, mimo że podyktowane regułami zabawy, w fatalny sposób rodziło nienawiść i pragnienie zemsty; lenistwo, jako że pokonani w turnieju łatwo poddawali się wyczerpaniu i zniechęceniu; chciwość,

zważywszy na to, że walczono z myślą o łupie w postaci broni i koni powalonych przeciwników oraz o bogatych, czekających na zwycięzców nagrodach; obżarstwo, gdyż uroczystościom tym towarzyszyły zazwyczaj wielkie uczyty; wreszcie rozpustę, gdyż uczestnicy turnieju ścierali się z sobą, by przypodobać się damom, których »kolor« lub inne znaki (wstążka, szarfa) nosili w walce na wzór kity na hełmie lub sztandaru.

Demonstrowany w trakcie turnieju dowód miłości, razem z namalowanym na tarczy, okryciu i **czapraku** konia herbem, stanowiły charakterystyczne znaki wyróżniające biorącego udział w tych zapasach rycerza. Również napięcie erotyczne, niekiedy bardzo silne, było zasadniczą cechą tej rycerskiej rozrywki. Pozwala to zrozumieć, że Kościół, przeciwstawiając się jej, proponował program etyczny i społeczny o wiele głębszy i złożony, niż moglibyśmy przypuszczać, gdybyśmy ograniczyli się do zubażającej interpretacji tych zakazów jedynie jako kościelnej polityki, zmierzającej do ograniczenia przemocy i rozlewu krwi wśród braci w Chrystusie. Kroniki wspominają czasami o niekończących się nienawiściach zrodzonych na turnieju, a także o turniejach, stwarzających doskonałe alibi dla dokonania zemsty na jakimś przeciwniku. Rywalizacja w miłości stanowiła prawdopodobnie jedną ze zwykłych pobudek [...].

Obok surowych głosów potępienia ze strony Kościoła również zarządzenia książąt przyczyniły się, jeśli nie do zarzucenia turniejów, to przynajmniej do ograniczenia ich agresywności i zagrożenia dla życia. [...]. Różne rozporządzenia starały się raczej na wszystkie sposoby zapobiec zaognianiu się uczuć nienawiści czy zemsty w trakcie tych zawodów zmierzających do opanowania sztuki rycerskiej. Dołączają do nich stopniowe ograniczenia użycia broni [...] (prawdziwej broni ostrej), która zaczyna być zastępowana na turnieju bronią [...] kurtuazyjną, to znaczy mieczami o przytępionym ostrzu, kopiami, które zamiast spiczastego końca miały zakończenie w kształcie korony, kuli, półkuli lub było starannie owijane. Taka broń

mogła uderzyć w tarczę przeciwnika i ewentualnie zrzucić go z siodła, lecz nie była w stanie ugodzić go i zranić. [...]

Ponieważ turnieje zaczęły stanowić istotną część społecznego życia arystokracji, Kościołowi coraz trudniej było podtrzymać zakazy, zwłaszcza gdy zawody stawały się coraz mniej niebezpieczne i z mniej lub bardziej udawanych bitew przekształcały się stopniowo w zabawy i widowiska. Ze swej strony rycerze podkreślali to, co w ich przekonaniu całkowicie godziło wiarę z praktyką turniejową: zawody mogły służyć, jak powiedzieliśmy, propagandzie religijnej i zaczynały się zazwyczaj nabożeństwem (co oznacza, że sam kler, z różnych powodów, nie był zbyt gorliwy w przestrzeganiu kościelnych zakazów).

Źródło: Franco Cardini, *Wojownik i rycerz*, [w:] *Człowiek średniowiecza*, red. J. Le Goff, tłum. M. Radożycka-Paoletti, Warszawa 2000, s. 124–131.

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz poprawne odpowiedzi. Turnieje rycerskie były najpopularniejsze w:

☐ wiekach XII-XIV

☐ wiekach XI-XIII

☐ wiekach XIII-XV

☐ wiekach XI i XII

Ćwiczenie 2

Zaznacz poprawne odpowiedzi. W turniejach rycerskich mogli brać udział:

☐ żołnierze obsługujący maszyny oblężnicze i działa

☐ wszyscy mężczyźni niezależnie od przynależności do stanu społecznego

☐ saperzy

☐ rycerze

☐ piesi pomocnicy rycerzy

Ćwiczenie 3

Połącz w pary nazwę grzechu i podanego przez Jakuba z Vitry powodu, dla którego rycerz uczestniczący w turnieju ulegał temu grzechowi:

chciwość

udział w uczcie

gniew

pragnienie sławy

rozpusta

chęć zdobycia uznania u dam

pycha

fizyczne wyczerpanie pokonanych rycerzy

nieumiarkowanie w jedzeniu i piciu

pragnienie zemsty

lenistwo

chęć zdobycia nagrody

Ćwiczenie 4

Wyjaśnij, jakie są związki między turniejami rycerskimi a rozwojem heraldyki.

Ćwiczenie 5

Porównaj niebezpieczeństwa, jakie groziły rycerzowi biorącemu udział w bitwie i w turnieju.

Ćwiczenie 6

Wyjaśnij, na czym polegało, w średniowieczu, zamięłowanie rycerstwa do przygód.

Ćwiczenie 7

Scharakteryzuj stosunek Kościoła do turniejów rycerskich.

A. Guriewicz twierdzi, że: „Wszystkie sfery ich (rycerzy) życia społecznego są ściśle regulowane i poddane skrajnej rytualizacji”. Uzasadnij to twierdzenie.

Praca domowa

Opisz obraz angielskiego malarza Edmunda Leightona zatytułowany *God Speed* (*Szczęść, Boże*). Omów kompozycję i kolorystykę płótna, przeanalizuj poszczególne motywy. Zwróć uwagę na scenerię, w której rozgrywa się wydarzenie.

Źródło: Edmund Leighton, *Szczęść, Boże*, 1900, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Kultura rycerska w czasach średniowiecza

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiada, ocenia, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- 6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;
- 10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;
- 11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;
- 12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- stworzy mapę myśli, w której zgromadzi słownictwo potrzebne do omówienia cech kultury rycerskiej;
- opíše wartości i wzorce zachowania charakterystyczne dla rycerstwa;
- opíše ceremoniał pasowania na rycerza;
- zbierze argumenty i uzasadni, że ceremonia pasowania na rycerza miała charakter świecki, jak i religijny;
- wyjaśni, na czym polegała rytualizacja sfer życia społecznego stanu rycerskiego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- mapa myśli;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel pyta uczniów o skojarzenia ze słowem *rycerz* oraz *kultura rycerska*.
Uczniowie tworzą na tablicy mapę myśli wokół tych haseł.
2. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z sekcją „Wprowadzenie” i „Przeczytaj”. Chętna osoba podsumowuje zdobyte w ten sposób wiadomości.

Faza realizacyjna:

1. Zasadnicza część zajęć odbywa się w formie burzy mózgów. Nauczyciel prowadzi dyskusję, zadaje pytania, komentuje odpowiedzi uczniów oraz włącza się do rozmowy. Celem wymiany zdań jest zrozumienie zjawiska kultury rycerskiej w czasach średniowiecza. Dobór pytań dostosowywany jest do dynamiki dyskusji. Mogą wśród nich znaleźć się następujące:
 - Jaka jest geneza rycerstwa?
 - Jakie są wartości istotne w kulturze rycerskiej?
 - W czym przejawiała się rycerska duma?
 - Jaki jest związek pojedynków z kulturą rycerską?
2. Aby podsumować wiedzę dotyczącą kultury rycerskiej, uczniowie zapoznają się z filmem *Pasowanie rycerskie*. Następnie opisują ceremoniał pasowania na średniowiecznego rycerza.
3. Uczniowie dobierają się w pary i uzasadniają, że ceremonia pasowania na rycerza miała zarówno charakter świecki, jak i religijny.
4. Nauczyciel przechodzi do sekcji „Sprawdź się”. Dzieli uczniów na 3 grupy (lub więcej, w zależności od czasu, który pozostał na pracę z ćwiczeniami). Przydziela uczniom

zadania i wyznacza czas na ich realizację. Po zakończeniu pracy weryfikuje poprawność odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. Podsumowanie lekcji może stanowić dyskusja i dobór argumentów do stwierdzenia: „Wszystkie sfery ich (rycerzy) życia społecznego są ściśle regulowane i poddane skrajnej rytualizacji”.

Praca domowa:

1. Zadanie domowe z e-materiału: Opisz obraz angielskiego malarza Edmunda Leightona zatytułowany *God Speed (Szczęść, Boże)*. Omów kompozycję i kolorystykę płótna, przeanalizuj poszczególne motywy. Zwróć uwagę na scenerię, w której rozgrywa się wydarzenie.

Materiały pomocnicze:

- Jacques Le Goff, *W kręgu codzienności. Człowiek średniowiecza*, tłum. M. Radożycka-Paoletti, Warszawa 2000.
- Aron Guriewicz, *Jednostka w dziejach Europy (Średniowiecze)*, przeł. Z. Dobrzyniecki, Gdańsk-Warszawa 2002.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Prezentacja TED” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.